

En 8-åring møte med april-dagene

Dette er ingen dramatisk krigshistorie, men en kort beretning om hvordan jeg opplevde krigsutbruddet knapt 8 år gammel, tyskerne bombing på Gardermoen, evakuering til Buråslia i Nannestad, og om det første tyske flyet som landet på grasbakken nær Rundhaugen.

Det var en nervøs stemning i hjemmet, og flere som kom innom hadde skrekkehistorier å fortelle: - Det kommer til å flyte med lik i guttene når tyskerne kommer. Ingen vil bli spart, og det er best å komme seg unna fortest mulig, husker jeg en aktivt religiøs Gardermo-kar sa.

Og alle lyttet på radioen. Selv husker jeg bare barnetimen med Lyktemannen, og reklamen om Freitas brystkarameller «dom er goe, dom».

En underoffiser i nabolaget marsjerte nervøst i gutua. Den ene dagen med uniform, den neste uten. Han hadde visst ikke helt bestemt seg for om han ville delta aktivt eller ei. Det var forøvrig ingen militær aktivitet å spore på Gardermoen. Soldatene kom vanligvis ikke for langt ut i mai, og bygningsene lå gjennlåst og tomme.

EVAKUERINGS

Men da tyskerne var på vei opp Oslo-fjorden, og situasjonen ble mer og mer spent, ble det besluttet å evakuere til slekta i Bjerke, hvor familien Johs. Granaas åpnet sine stuer for oss. Det var far og jeg. Mor nektet å forlate Gardermoen. Onkel Ingvald og tante Lina, søskenbarne-ne Edel og Vivi. Alle frakttet med sengetøy, klær og mat på vogn med jernhjul med Jens Bjerkestuen som skysskar. Det humpet forferdelig på vårblaute og hulete grusveger. Asfalt var et ukjent begrep den gang. Turen tok flere timer. Da vi kom fram fikk vi varm melk og en varm velkomst.

Farmor Marie som var over 80 år, nektet å forlate sine 50 hener, men da onkel Aksel ble igjen, lot hun seg motvillig innlosjere på Gjestad, aldershjemmet på Jessheim, som den gang hadde et dårlig rykte på folkemunne, som fattiggården. Men den gamle likte seg ikke. Etter et par dager rømte hun tross alle krigslarer, og gikk til fots tilbake til Gardermoen. - Det var alt for mye tater på Gjestad, sa hun.

DA BOMBENE FALT

Mens jeg lekte med Klaus og Jens Granaas i fredelige omgivelser i Buråslia, bombet tyske fly Gardermoen. Vi hørte smelle-ne, og så røyken etter en større brann, og vi fryktet at nå var

både mor, farmor og alle de andre som befant seg på Gardermoen døde.

Men det var det største huset på Gardermoen som var truffet. Halm lageret som lå mellom høyvekta og telefonsentralen. Her ble det lagret tørr halm som soldatene puttet i madrassene sine. Huset fikk flere fulltreffere og brant ned. Ingen ble skadet.

Men det var nok på nære rippen at Borgny og mora hennes på sentralen hadde mistet livet. De tyske flyverne visste tydelig hvor telefonsentralen lå, og huset ble gjennomhullet av mitraljøsene. Damene søkte tilflukt i steinkjelleren, og reddet livet.

Da bombene falt, sto min mor og bakte brød, 300 meter unna. Da skjønte hun at det var alvor, lot brøddeligen i stikka, hev seg på sykkel og kom etter til Buråslia.

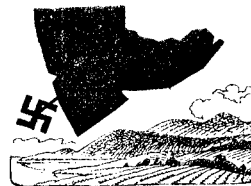
KRIG I NÆRHETEN

Så gikk det noen dager uten dramatik, men så smalt det like i nærheten. Det var store trefninger på Hadelandsåsen, mens det var helt fredelig på Gardermoen. Vi var kommet mye nærmere krigen enn om vi var blitt hjemme. Men det gled over, og Klaus, Jens og jeg dro avgårde for å plukke patrønhylser. Det var stor bestyrrelse hos de voksne da vi kom tilbake med lommene fulle av hylser som det lukket ferskt krukket av.

Jens Bjerkestuen ble igjen tilkalt med vogna, for nå fant de voksne ut at det var utrådelig å vende tilbake. Over Preståsen var det såvidt vi kom fram. Det var oversvømmelse på veien og vannet sto til midt på vognhjulene. Da vi kom til Stompebakeriet, som lå like nord for der Terminbygget ligger i dag, nektet Jens å kjøre lenger. Da landet det første tyske flyet på Gardermoen. Det var en solvlarjet Junker. Det landet elegant på grasbakken og parkerte like ved Rundhaugen, en stor haug som så ut som en halv appelsin. En haug som tyskerne senere jevnet med jorda. Ut kom en flokk høyere offiserer som pratet og gestikulerte. De fleste hadde ribdebukser med skinn i rompa.

Senere skulle vi få besøk av en slik tysker med skinn i bukserompa. Det var da Herrefolket fant det nødvendig å utvide Gardermoen og anlegge rullebane. Da måtte 46 familier forlate sine hus for godt - i løpet av 8 dager. Det man kanskje var spart for i begynnelsen av krigen, fikk Gardermofolk igjen med renter et par år etterpå. Men det er en annen historie....

JOHN ERLING THORESEN.
TEGNING: EGIL NYHUS.

Slik ble Romerike erobret

Ved åttetiden om morgenen 9. april kom de første tyske flyene inn over Lillestrøm. Målet var Kjeller flyplass. Overraskede naboer og trafikkanter på veiene kunne konstatere at flyplassen ble bombet. I om lag halvannen time angrep tyskerne området. Bombingen kunne også sees fra et tog som var på vei nordover. En av passasjerene her var kong Haakon.

Bombingen av Kjeller var den første krigshandlingen på Romerike i 1940. En av de som tjenestegjorde som soldat på Kjeller 9. april var Asbjørn Larsen fra Lillestrøm. Han husker godt de dramatiske timene omkring det tyske angrepet.

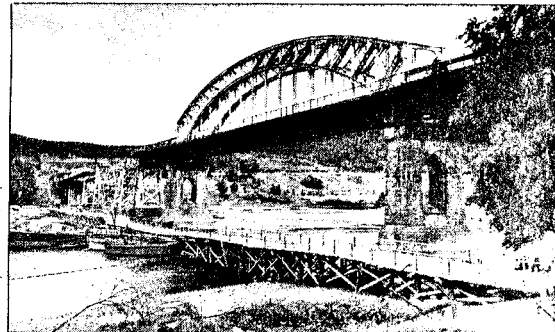
- Vi følte allerede 8. april at det ville skje noe. Sjefen for Flykolen på Kjeller ga ordre om å evakuere flyene til Gansvika. Etter krigen ble han beskyldt for å ha stått i ledetog med tyskerne. Sannheten var imidlertid at han hadde tydet de varsler som kom riktig, forteller Larsen.

NYHETER

- Utpå kvelden 8. april fikk vi høre at et tysk skip var torpedert utenfor Jæren og at det var både soldater og hester ombord. Det kunne tyde på litt av hvert. Litt før klokka tre om natten ble vi purret av en offiser. Vi fikk beskjed om å klargjøre mitraljøser og ordne ammunisjon. I alt var det 16 mitraljøseposter på og rundt Kjeller. Ved halv-syv tiden gikk den første flyalarmen, men straks etter ble det blåst «faren over». En stund senere gikk alarmen igjen og da var det alvor. Tre fly dukket opp over Strømmen og la seg på rekke nedover Sagdalen. deretter kom de rett over flyplassen. Mitraljøsene spilte opp, men flyene fortsatte. De slapp en rad med små bomber som falt i bakken og spratt rundt for de eksploderte. Da jeg så det første flyet fra siden, kjente jeg igjen typen fra bilder. Det var en Heinkel 111.

TOK FYR

Det tok fy i flere hangarer. Vi skjøt som besatt og flyene skjøt tilbake, men uten å treffe. Ett av flyene tok en runde over Lahaugmoen og slapp noen bomber der også. De tre flyene trakk seg bort etter hvert som de slapp opp for bomber. I

Minnesundbrua ble sprengt av nordmennene under kampene på Romerike. Tyskerne bygde imidlertid raskt en pontongbru som ses i forgrunnen på bildet. Også norske fanger ble satt til dette arbeidet. Kåre Ørbæk på Minnesund var blant dem som ble tvunget til dette. - Andre i min familie og flere av våre naboer ble med våpenmakt truet til å hjelpe tyskerne, forteller han.

stedet kom en hel sveip med Ju 52 transportfly innover fra Øyeren. De sirket over flyplassen en stund, men så forsvant de også. Da det hele var stilnet av, samlet vi oss. Merkelig nok var ingen drept eller skadet, men vi var en temmelig sjokkert flokk med humøret langt under null, minnes Asbjørn Larsen.

På bakken hadde tyskerne fått fotteste i Oslo via Fornebu.

Ett regiment marsjerte fra Oslo over Groud mot Lørenskog og Lillestrøm. Herfra ble det sendt ut to avdelinger under ledelse av kaptein Gutsche og kaptein Schlichter. Førstnevnte skulle drive oppklaring sørover på østsiden av Øyeren mens Schlichter skulle rykke frem mot Eidsvoll. Ved Fetsund ble det satt igjen en tropp for å sikre jernbanebrua mot ødeleggelse fra norske styrker.

Asbjørn Larsen tjenestegjorda som soldat på Kjeller i 1940 og opplyrte det tyske bombeangrepet om morgenen 9. april. (Foto: Jan T. Espedal.)

Flere hangarer og verkstedbygninger på Kjeller ble bombet om morgenen 9. april. Her fra motor- og plateverkstedet, som ble totalt ødelagt. (Foto: Oddvar Simonsen.)

Kaptein Gutsche meldte 12. april om kvelden tilbake til regimentet at han hadde gått på store tømmerperringer på veien ved Krokedal på Enebakkneset. Han returnerte tilbake til Fetsund. Her ble han

bare sendt avgårde igjen av bataljonskommandører. Det viste seg senere at Gutsche ikke hadde vært på Enebakkneset. Han hadde i mørket rotet seg inn på riksveien mot Løken i Høland. Ved andre forsøk kom

han frem til Trøgstad, der hans soldater ble møtt av en norsk styrke med maskingeværer og bombekastere. Kapteinen smudde nok en gang og ble avsatt på flekken.

TIL EIDSVOLL

Den andre støtgruppen gikk øst for Vormå mot Eldsvoll og fikk kontakt med en bergjegerbataljon. En tropp panserjegere og en tropp med sykler dro mot Eldsvoll over Jessheim. Jernbanetunnelen sør for Eldsvoll var sprengt. Det samme var tilfelle med Holt bru noen kilometer sør for Minnesund. Sjefen for bergjegerbataljonen var major von Poncet. Han opprettet kommandoplass på Dal stasjon. Ved Andelva sto det forholdsvis sterke norske styrker og en patrulje ble sendt ut for se nærmere på forholdene. Her ble det skuddveksling, to tyskere falt og sjefen for patruljen, en løytnant, ble tatt til fange. Han ble senere sendt tilbake til sine egne, men før han kom så langt, ble han tatt hånd om av rasende siviler. Han slo retrett og ba om å bli beskyttet av de norske soldatene. Ønsket ble innvilget. Senere ble tyskeren plassert i en fengselscelle.

MINNESUND

Nordmennene sprengte Minnesundbrua og også Sundbrua i Eldsvoll sentrum ble ødelagt. Klokketret om ettermiddagen startet et mitraljøsøkamp tvers

over Vormå på Minnesund. Skyttingen pågikk i flere timer. Tyskerne oppga å komme seg over. Bergjegerne tok i stedet veien fatt gjennom Feiring. Også der var en bro sprengt og kanoner og ammunisjonsbiler måtte etterlates mens hovedstyrken fortsatte mot Skreia. Her ble styrken tatt under kraftig ild. En sykkelkvadron som var kommet til Oslo 11. april ble satt i marsj neste dag og gikk i nattkvarter ved Blaker. Neste morgen sluttet gruppen seg sammen med andre tyske styrker på Frogner. Meningen var å fortsette nordover på begge sider av Vormå. Ved Langset kom den ene gruppen i trening med norske soldater. Det var tap på begge sider, men tyskerne nedkjempet flere mitraljøsstillinger og tok flere fanger. Ved Strandlykkja nord for Minnesund var det imidlertid stopp. Kraftig norsk motstand førte til at tyskerne her ble stående bom fast i fire dager, men etter å ha slåss mot forsterkninger med kanoner og bombekastere, trakk nordmennene seg nordover. Veien gjennom Romerike var åpnet.

KNUT A. NADHEIM.